

71. évfolyam | 2016/6. szám

Ára: 420 Ft. Előfizetőknek: 350 Ft

TermészetBúvár

ALAPÍTVÁ: 1935

Az Év természetfotói VÁLOGATÁS

AZ ÉV MADARA 2017 | KÉSZÜLŐDŐ FEHÉR PAPLAN
A HÚSVÉT-SZIGET | AGGTELEK JÁTÉKOS KINCSKERESŐJE

WWW.TERMESZETBUVAR.HU

ISSN

151000

6

9 770866

ELLENTMONDÁSOS SZEREPBEN

A vaddisznó

A vadászható nagyvadak természetvédelmi megítélése kifejezetten kedvezőtlen, a valóságot jobban megközelítő, árnyaltabb kép kialakítása nem könnyű feladat. Pedig szükség lenne rá. Szakemberek egy csoportja leggyakoribb vadfajunk, a *vaddisznó* természetvédelmi szerepének alaposabb megismerésére dolgozott ki kutatási programot.

ÍRTA | AGÓCS ANIKÓ MELINDA természetvédelmi mérnök,
DR. KATONA KRISZTIÁN egyetemi docens,
Szent István Egyetem Vadvilág Megőrzési Intézet

Avadászok közeiben egyik legkedveltebb vadfajunk túrásával hatalmas területeken forgathatjuk fel a talajt. Ezzel megváltoztathatjuk a természetes növénytakaró összetételét, a szőrzetbe tapadt gyommagvakkal elősegítheti az invazív növényfajok elterjedését, és talajeróziót is kiválthat.

Bár a talajbolygatással okozza a legszembetűnőbb hatás a környezetében, a táplálkozásával is számos problémát idéz elő. Az erdőgazdálkodásban a makktermés felszedésével, míg a mezőgazdasági kultúrákban elsősorban a kukorica fogyasztásával okoz károkat. Annak ellenére, hogy döntően növényi eredetű táplálékot eszik élelemszerzése bizonyos gerincesekre, például a földön fészkelő madarakra akár súlyos következményekkel is járhat.

ÉLŐHELYFEJLESZTŐ IS LEHET

A vaddisznó környezetmódosító tevékenysége ezzel együtt pozitív hatású is lehet. Túrásaival keveri, lazítja a talajt, amely a gerinctelen élőlények számára kínál kedvezőbb életteret. Saját vizsgálataink szerint a bolygatott területeken a gerinctelen talajlakók száma háromszorosára is növekedhet a kontrollterületekhez képest.

A növények terjesztésében játszott kiemelkedő szerepét tapasztalataink is igazolják, miszerint negyvenegy

megvizsgált egyed szőrzetében hatvanegy növényfaj magját találtuk meg. Ezek főleg lágy szárú növényektől származtak (94 százalék), és elsősorban kétszikűek voltak (65 százalék). Bár a magok 60 százaléka idegenhonos fajé volt, az őshonos fajok magjainak részaránya tette ki a maradék 40 százalékot, ami szintén nem elhanyagolható, mivel ez a mennyiség hús különböző, őshonos fajtól származott.

Saját kutatásaink egyik meglepő tapasztalata volt, hogy az állat túrása nem feltétlenül jár a növényzet kedvezőtlen megváltozásával. A körösladányi vaddisznós kertben végzett többéves adatgyűjtés kimutatta, hogy a *szikikocsord* és a *pettyezett őszirózsa* egyedszáma még a legnagyobb egyedsűrűségű nevelőkertben sem csökkent. A Dinnyési-fertőn a mérsékelt talajbolygatás még segítette is a *hagymaburok* orchidea terjedését.

Modellállatunknak nem csupán túrása és táplálkozása hat más fajokra. A vaddisznó jellegzetes tevékenysége a dagonyázás, amellyel az erdei vizes felületekhez kötődő állatfajok életfeltételeit alakítja; új élőhelyfoltokat teremthet, vagy meglévőket tüntethet el. A kétélűek (amelyeknek mind a tizenhét hazai faja természetvédelmi oltalom alatt áll) például képesek kisebb, időszakos vizekben, így a dagonyákban is megélni, sőt, szaporodni. A vaddisznó által használt, részben így kialakuló és fennmaradó dagonyák vizes-saras közege a kétélűek számára megfelelő életteret jelenthet, azonban hazánkban alig vannak ehhez kapcsolódó célzott kutatások és publikált eredmények. *Ringler* és munkatársai egy 2015-ben

A vaddisznó az ország egész területén előfordul

közölt tanulmányukban arról számoltak be, hogy a Costa Rica-i, sík vidéki esőerdőkben élő *örvös pekari* (*Pecari tajacu*, az európai vaddisznó egyik rokona) élőhelyének megfigyeléseket végeztek az ott található

Costa Ricán a pekari pozitív és negatív hatással is van a kétélűekre

nyílméregbékafajokkal. Többek között az ott előforduló him *barnacombú fumászóbékákkal* (*Allobates femoralis*) is.

Ez a kétélű a szárazföldön kikelt ebihalait kisebb-nagyobb vízállásokba helyezi át. A pekari „ökoszisztéma-mérnöki” tevékenysége során feltöri a gypszönyeget, így túrásával gödröket, dagonyákat alakít ki. Ezeket a pocsolókat használják a békák utódnevelésre.

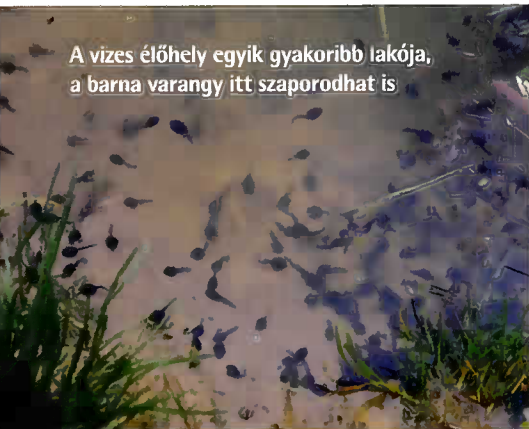
Egy másik nyílméregbékafaj, az *eperbéka* (*Oophaga pumilio*) a tavacsák helyett

A dagonya színes életközösség otthona lehet

Flúdo

A vizes élőhely egyik gyakoribb lakója, a barna varangy itt szaporodhat is

buzogányvirágfajok és ananászfélék levélhónaljába helyezi az ebihalait. Ezek a növényfajok a pekarik által kedvelt tavcskákban is megtalálhatók, amelyeket viszont előszeretettel fogyasztanak az ebihalakkal együtt. Ebből következik, hogy a pekari részben segítheti a kétéltűfajok szaporodását, ugyanakkor pusztítja is a békák ivadékaikat, tehát pozitív és negatív hatással is van e fajokra.

A DAGONYA, MINT ÉLŐHELY

Az elmúlt évben mi is végeztünk egy felmérést, amelynek során a hazai kétéltűek előfordulását vizsgáltuk a vaddisznó

a Zsámbéki-medence területén öt helyen mértünk

dagonyáiban. 2015 tavaszán a Zsámbéki-medence területén öt helyen elemeztük a kétéltűek élőhelyhasználatát. A vaddisznó mellett nagy számban őz, valamint

elvétve *gímszarvas* nyomait is megtaláltuk a talajon.

Az *erdei béka* és a *barna varangy* jelenlétét szintén azonosítottuk a területeken, az előbbi petecsomóit meg is találtuk a vizekben. Mivel a petecsomókat és -zsinórokat nappali fénynél könnyebb felvételezni, a kifejlett példányok viszont az esti órákban aktívak, ezért nappal és az esti órákban is végeztünk adatgyűjtést több héten keresztül, többszöri ismétléssel. A dagonyák környékén található friss vadcsapák száma alapján az élőhely csülkösvadak általi használatát is értékeltük, majd ezt vetettük össze a kétéltűek előfordulási gyakoriságával (lásd táblázat). A vizsgálatunk során arra a következtetésre jutottunk, hogy azokban a dagonyákban,

amelyekben a víz cserélődik, és megfelelő tőszámban vizinövények is találhatóak, a kétéltűek is megjelenhetnek. Tapasztalataink szerint a csülkös vadfajok, köztük a vaddisznó zavaró jelenlétének mértéke egy-magában kevésbé határozta meg a kétéltűek sűrűségét. A vizes élőhely mérete ugyancsak nem volt egyértelmű összefüggésben a békák előfordulásával.

Az Anyácsi-tavi és a Benes-kúti dagonyák nagyméretűek, mégis a Huszárkúti-patak menti felső dagonyában találtuk a legnagyobb kétéltűállományt, pedig ez volt a legkisebb, amely ráadásul intenzív vadhatásnak is ki volt téve. A fenti eredményekből kiindulva a kis méretű, növénymentes, állóvizű dagonyákat, amelyek erős vadhatással is terheltek, a kétéltűek nem használják. Viszont előszeretettel használják a nagyobb kiterjedésű, vizinövényben dúsabb, átfolyó vizű dagonyákat többek között azért, mert táplálékban gazdagabbak lehetnek, a növények bűvőhelyeket teremtenek, emellett segítik a petecsomók és a petezsinórok rögzítését is.

SZABÁLYOZÁSSAL – JAVULÓ ÉLETFELTÉTELEK

A munkánk során tapasztalt eredményekből kiindulva arra a következtetésre jutottunk, hogy a vaddisznódagonyák megfelelően bizonyos kétéltűek számára szaporodó- és élőhelyként. A csülkös nagyvadak dagonyázásának hatása a kétéltűek jelenlétére és szaporodására tehát nem egyértelműen negatív.

A dagonyák kétéltűek és nagyvadak általi kihasználtsága

NEVE	A DAGONYA MÉRETE	VIZE	VÍZINÖVÉNY JELENLÉTE	VADFAJ JELENLÉTE	KÉTÉLTŰ JELENLÉTE
Huszárkúti-patak menti felső	kicsi	átfolyó			
Ramosi	kicsi	álló	✗		✗
Huszárkúti-patak menti alsó	közepes	átfolyó			
Benes-kúti	nagy	átfolyó			
Anyácsi-tavi	nagy	átfolyó			

A játékos vadmalacok tovább bővíthetik a dagonyákat

FOTÓK | SZEKÉRES JÁNOS

Bár kedvezőtlen hatásai is lehetnek (kétéltűek elfogyasztása, eltaposása, apró dagonyák megsemmisítése a hempergéssel), ugyanakkor kedvező szerepet is betölthet. A kisebb dagonyát a vaddisznó maga hozhatja létre, és tágíthatja azt, míg a nagyobbak használtabb részei táplálkozási felületeket kínálnak a kétéltű-

A kétéltűek alkalmas indikátorszervezetek lehetnek a természetvédők és a vadgazdálkodók számára, elősegíthetik, hogy megfelelő információkat szerezhessenek az élőhely állapotáról és a vadhatások mértékéről. A vadgazdálkodók részben a vaddisznóállomány egyedszámának mérséklésével, részben mesterséges dagonyák létesítésével segíthetik a kétéltűek védelmét.

A faj élőhelyformáló tevékenysége miatt rendkívül fontos helyet foglal el az ökoszisztémákban,

és ezt komplex módon szükséges szemlélni. Így válhat értékrendünkben a vaddisznó és a béka is egyaránt fontossá ugyanabban az ökológiai kezelési egységben. E bonyolult kapcsolatrendszerek megfelelő működtetéséhez az élőhelyen tevékenykedő gazdálkodók és a természetvédelem összehangolt munkájára van szükség. A fenntartható vadgazdálkodás érvényesítése pedig a természetvédelmi programok megvalósulását is segíti.

Élőhelyformáló tevékenysége miatt fontos helyet foglal el az ökoszisztémákban

ek számára, az érintetlenebb részek pedig bűvő- és szaporodóhelyül szolgálhatnak e védett, gerinces fajoknak.

A veszélyeztetett fajok védelme a természetvédelem és a vadgazdálkodás kapcsolatában együttműködési lehetőségeket is kínál. A vaddisznó „ökoszisztéma-mérnök” tevékenysége mérsékelt formában segítheti a kétéltűek szaporodását, ezáltal e védett fajok fennmaradását, viszont erős jelenlét esetén a kedvező hatás csökkenhet is.

A sárgahasú unka is birtokba veheti a dagonyákat

Leginkább környezetterhelő a talajbolygatás
FOTÓK | DR. KATONA KRISZTIÁN

